

2017:2

Översyn av branschspecifik specialreglering

Rapport initierad av IAF

Dnr: 2016/109

Samtliga arbetslöshetskassor
Arbetslöshetskassornas samorganisation
Arbetsmarknadsdepartementet

Översyn av branschspecifik specialreglering

Rapport initierad av IAF

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) har undersökt den branschspecifika specialreglering som finns inom arbetslöshetsförsäkringen.

Arbetslöshetskassornas samorganisation, Handelsanställdas arbetslöshetskassa, Unionens arbetslöshetskassa och Lärarnas arbetslöshetskassa har fått möjlighet att faktagranska rapporten.

Beslut i detta ärende har fattats av Peter Ekborg, generaldirektör.

Ansvarig chef har varit Annelie Westman, chef för granskningsenheten.

Rapporten har utarbetats inom IAF av utredarna Katrin Carlsson (uppdragsledare) och Dan Svensson, granskningsenheten, samt verksjurist Urban Nilsson, rättsenheten.

I den slutliga beredningen har även utredarna Fredrik Karlman och Miriam Ben Hadj Ali, granskningsenheten, deltagit.

Katrineholm den 3 februari 2017

Peter Ekborg
Generaldirektör

Katrin Carlsson
Utredare

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen
Box 210
641 22 Katrineholm
www.iaf.se

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
1 Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte.....	6
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Metod, genomförande och urval.....	6
2 Den branschspecifika specialregleringen	8
2.1 Kort om branschregler	8
2.2 Branschregler i praktiken.....	11
3 Slutsatser	18
3.1 Branschreglerna för lärare behöver ses över	18
3.2 Branschreglerna för konstnärligt arbete fungerar i stor utsträckning bra ...	19
3.3 Branschreglerna för yrkesfiskare – ett annorlunda inslag i arbetslöshetsförsäkringen	20
3.4 Övrig branschreglering motiverar ingen ytterligare översyn.....	21
4 Käll- och litteraturförteckning	22
4.1 Författningar	22
4.2 Domar.....	22
4.3 Branschtillämpningsavtal.....	22
4.4 Övrigt	22
5 Bilagor	23
Bilaga 1: Regelverk.....	23
Bilaga 2: Begreppet omställningsförsäkring i lagförarbeten	27

Sammanfattning

Inom arbetslöshetsförsäkringen finns branschspecifik specialreglering, främst i förordning och föreskrift, som rör konstnärligt arbete, lärare och yrkesfiskare. Utöver detta finns viss branschreglering som vuxit fram i rättspraxis gällande idrottsmän, deltidsbrandmän och sjöfolk. IAF vill med denna rapport lyfta fram eventuella brister och förbättringsområden som finns kopplade till tillämpningen av den branschspecifika specialregleringen.

IAF har studerat och analyserat berörda delar av regelverken och rättspraxis, och varit i kontakt med tre arbetslöshetskassor som tillämpar branschregler. Även Arbetslöshetskassornas samorganisation (SO) har fått möjlighet att delge sina reflektioner på de undersökta specialregleringsområdena.

Den branschspecifika specialregleringen fungerar till stora delar bra

Analysen visar att den branschspecifika specialregleringen fyller en viktig funktion eftersom den förtydligar och fyller ut reglerna inom arbetslöshetsförsäkringen där det behövs, med tanke på de berörda yrkesgruppernas speciella förutsättningar.

Den respons IAF har fått från de tillfrågade arbetslöshetskassorna och SO stärker uppfattningen att branschregleringen har en tydlig funktion, och att tillämpningen av den i stora delar fungerar bra. Några förbättringsområden finns dock.

IAF ska se över branschreglerna för lärare

Arbetsmarknaden för lärare har genomgått stora förändringar under de senaste årtiondena och branschreglerna för lärare upplevs i vissa avseenden som svåra att tolka. IAF kommer därför se över dessa föreskrifter för att försöka minska utrymmet för olika tolkningar och för att bättre anpassa dem till lärares arbetsmarknad och arbetsförhållanden.

Det är även rimligt att fundera på om skillnaden mellan ferielöneanställningar och semesteranställningar verkligen är så pass stora att de motiverar speciellt anpassade föreskrifter.

Svåra bedömningar för uppdragstagare inom konstnärligt arbete

Många ersättningssökande inom området konstnärligt arbete betraktas som företagare när de får betalt som uppdragstagare och inte som anställda. Detta medför svåra bedömningar för den handläggande arbetslöshetskassan och kan även innebära nackdelar för de ersättningssökande.

Eftersom det egna företaget inte får ha någon form av verksamhet om ersättning ska kunna utgå blir det exempelvis så att den ersättningssökande måste välja mellan att ansöka om ersättning, eller hålla sitt företag aktivt för att kunna tacka ja till eventuella uppdrag. Ett annat problem är att det blir svårare för arbetslöshetskassan att få in arbetsgivarintyg när det inte finns någon faktisk arbetsgivare.

Svårigheterna med uppdragstagare som bedöms vara företagare är dock inte enbart kopplade till regelområdet för konstnärligt arbete utan förekommer även bland andra yrkesgrupper. Problematiken är känd sedan tidigare och har lyfts såväl i lagförarbeten som i tidigare rapporter från IAF. Om frågan ska belysas ytterligare bör det rimligtvis ske utifrån uppdragstagarbegreppet som helhet, och inte enbart utifrån specialregleringsområdet för konstnärligt arbete. Den problematik som kan uppstå vid tillämpningen av branschreglerna för konstnärligt arbete i kombination med uppdragstagarbegreppet bör i de avseenden det behövs tills vidare klargöras genom rättspraxis.

Branschreglerna för yrkesfiskare fungerar som ett branschstöd

Av branschregleringen för yrkesfiskare framgår bland annat att företagare som bedrivit yrkesfiske som sin huvudsakliga sysselsättning kan ha rätt till ersättning under tillfälliga avbrott i fiskeriverksamheten på grund av vissa väderleksförhållanden.

IAF har inte identifierat några förändringsbehov ur ett praktiskt perspektiv vad gäller denna branschreglering. Möjligen kan handläggningen underlättas genom ett förtydligande av vad *aktivt* yrkesfiske egentligen innebär, eftersom det är något som arbetslöshetskassan enligt den aktuella tillämpningen ska bedöma för att kunna avgöra när det handlar om ett avbrott.

IAF konstaterar att detta regelområde skiljer sig från övrig branschreglering på så sätt att det närmast fungerar som ett branschstöd. De företagare som får ersättning för avbrott i sin fiskeriverksamhet, exempelvis vid ishinder, är inte arbetslösa i egentlig mening, utan får ersättning för att de tillfälligt inte kan bedriva sin verksamhet.

IAF har även uppmärksammat att det finns vissa oklarheter kring vilka arbetslöshetskassor som ska handlägga ersättningsärenden för yrkesfiskare. Av 6 § i förordning (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring framgår att en företagare som bedriver fiske som sin huvudsakliga sysselsättning och som *är medlem i en arbetslöshetskassa med yrkesfiske som verksamhetsområde* kan anses vara arbetslös vid ett tillfälligt uppehåll i fiskeriverksamheten. Det har förekommit att andra arbetslöshetskassor har handlagt sådana ersättningsansökningar. IAF anser att paragrafen är tydligt formulerad och att den inte kan tolkas på något annat sätt än att det är den arbetslöshetskassa som har yrkesfiskare i sitt verksamhetsområde som ska hantera ersättningsärenden för denna yrkesgrupp.

Övrig branschreglering återfinns främst i rättspraxis

De tre regelområdena för sjöfolk, deltidsbrandmän och idrottsmän har studerats på en översiktlig nivå eftersom de endast regleras i rättspraxis.

IAF har inte identifierat några konkreta problem på dessa regelområden, utöver att det finns vissa svårigheter med att bedöma när en idrottsman respektive deltidsbrandman kan anses stå till arbetsmarknadens förfogande.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Inom vissa områden på arbetsmarknaden råder speciella förutsättningar som får följd effekter när arbetslöshetsförsäkringen ska tillämpas. På grund av detta finns branschspecifik specialreglering som rör några särskilda branscher och yrkeskategorier. Denna reglering består till stora delar av regler på förordnings- och föreskriftsnivå samt rättspraxis.

IAF har tidigare konstaterat att arbetslöshetskassorna anser att vissa delar av dessa specialregleringsområden är svåra att tolka och tillämpa, framför allt vad gäller branschreglerna för konstnärligt arbete och lärare.¹ Dessa två regleringsområden, tillsammans med regleringen för yrkesfiskare, är också de som till störst del finns uttryckt i författningstext. I övrigt finns branschspecifik specialreglering som vuxit fram i rättspraxis för deltidsbrandmän, idrottsmän och sjöfolk.

1.2 Syfte

Rapportens syfte är att klargöra hur den branschspecifika specialregleringen fungerar och hur aktuell den är, med avsikt att få ökad kännedom om vilka delar som fungerar bra och vilka eventuella brister och förbättringsområden som finns. Ett viktigt perspektiv är att arbetslöshetsförsäkringen ska fungera som en omställningsförsäkring².

1.3 Avgränsningar

Rapporten omfattar inte specialreglering som inte är branschspecifik, det vill säga sådan som avser exempelvis säsongarbetare, gränsarbetare och anställda på bemanningsföretag. Specialregleringen för konstnärligt arbete räknas i detta uppdrag som branschspecifik, även om dessa specialregler i sig omfattar ett stort antal olika yrkesgrupper. Störst fokus har i rapporten lagts på den branschreglering som finns i förordning och föreskrift, medan rättspraxis berörs på en mer översiktlig nivå.

1.4 Metod, genomförande och urval

Till grund för rapporten ligger en genomgång av de branschspecifika specialregleringsområdena, där IAF har analyserat författningstext, förarbeten och rättspraxis utifrån uppdragets syfte. IAF har även intervjuat tre av de arbetslöshetskassor som tillämpar någon eller några delar av de branschspecifika specialregleringsområdena, och talat med Arbetslöshetskassornas samarbetsorganisation (SO). De tre arbetslöshetskassorna valdes ut baserat på de

¹ ”Arbetslöshetskassornas hantering av branschspecifika regler och verksamhetsområden” (2012:9).

² Se bilaga 2 för utdrag ur lagförarbetena om vad som avses med omställningsförsäkring.

branschområden som ingår i deras respektive verksamhetsområden. Vidare har IAF studerat interna rutindokument och handläggarstöd för de branschregler som de tre intervjuade arbetslöshetskassornas hanterar, som ett komplement till de uppgifter som inhämtades vid intervjuerna.

2 Den branschspecifika specialregleringen

2.1 Kort om branschregler

De regleringar i förordning och föreskrift som rör specifika branscher kompletterar framför allt de grundläggande villkoren för rätt till arbetslöshetsersättning i 9 § lagen om arbetslöshetsförsäkring (ALF) och reglerna för tillgodoräknande av tid vid beräkning av arbetsvillkoret enligt 12 – 13 § § ALF, samt beräkningen av antalet dagpenningbelopp som ska betalas ut när en sökande har arbetat under en del av ersättningsveckan enligt 38 § ALF³. Vidare finns det vissa branscher som främst regleras i rättspraxis. De berörs endast kort i denna rapport eftersom fokus ligger på sådan reglering som finns på föreskrifts- och förordningsnivå. Rättspraxis tenderar dock att komplettera samma områden som ovan.

2.1.1 Lärare, cirkelledare och SFI-lärare

Lärare, cirkelledare och SFI-lärare har vanligtvis anställningar som skiljer sig från reguljära semestertjänster. För lärare är det vanligt att vara anställd med ferielön medan cirkelledare och SFI-lärare kan ha anställningar som till stor del liknar dessa, men är konstruerade på andra sätt. Personer som varit anställda med tjänstgöringsfri tid och ferie- eller uppehållslön har arbetat in timmar under verksamhetsåret för att i utbyte ha arbetsfri tid under ferieuppehåll med bibehållen lön. För dessa yrkesgrupper finns ett antal specialregleringar i IAF:s föreskrifter⁴ som styr hur arbetslöshetskassorna ska hantera en ersättningsansökan. Föreskrifterna kompletterar i första hand de allmänna villkoren för rätt till ersättning⁵ genom att förtydliga i vilka fall lärare, cirkelledare och SFI-lärare inte har rätt till ersättning baserat på nämnda ferielön.

Av föreskrifterna framgår hur arbetslöshetskassorna ska beräkna det antal dagar för vilka ersättning inte får utgå på grund av ferielön eller motsvarande och när under året dessa dagar ska läggas ut för den ersättningssökande.⁶ Ferieavslaget längd beräknas på ett särskilt sätt för sökande som har en normalarbetstid eller ett arbetsutbud som understiger 40 timmar per vecka, men som är större än eller lika med den beräknade sysselsättningsgraden.⁷

Eftersom tid med ferie- eller uppehållslön tillgodoräknas i arbetsvillkoret kan ovan nämnda föreskrift även ses som ett förtydligande av, eller komplement till, det som nämns i lag gällande arbetsvillkoret.

³ IAF:s rättsutredning till rapport 2012:9.

⁴ IAFFS 2016:3.

⁵ 9 § lag (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (ALF).

⁶ IAFFS 2016:3, 1 kap. 3-5 och 7-9 § §.

⁷ IAFFS 2016:3, 1 kap. 6 §.

För lärare och cirkelledare vars arbetade tid anges i undervisningsskyldighet per vecka finns kompletteringar om hur antalet lektionstimmar ska räknas om till 40-timmarsvecka för att förenkla beräkningen av ett eventuellt arbetsvillkor.⁸

IAF:s föreskrifter kompletterar även 38 och 38a § § ALF genom att förklara att en sökande som arbetat deltid som lärare, cirkelledare eller SFI-lärare inte har rätt till arbetslöshetsersättning under ferieuppehållet. Det gäller även en sökande som har varit anställd med uppehållslön och inte samtidigt under verksamhetsåret varit anmäld på Arbetsförmedlingen.

Om den sökande däremot har fått arbetslöshetsersättning under terminen och jämsides med denna ersättning arbetat deltid framgår det av föreskriften att han eller hon kan ha rätt till ersättning i samma omfattning under ferieuppehållet om anställningen inte har upphört.⁹

2.1.2 Konstrnärligt arbete

En del personer som varit anställda, eller tagit uppdrag, inom vissa konstnärliga yrken får vanligtvis inte lön för ett särskilt antal arbetade timmar utan för en viss arbetsinsats. Denna arbetsinsats kan kräva ett stort mått av förberedelsetid, till exempel för repetitioner. Att beräkna arbetsvillkoret utifrån ett kort framträdande ger därför ofta inte en rättvisande bild av den verkliga arbetsinsatsen, och vid prövning av arbetsvillkoret bör hänsyn därför tas till repetitionstid och annan förberedelsetid.¹⁰

Detta förtydligas i IAF:s föreskrift¹¹ som reglerar hur arbetad tid ska beräknas i de fall en person har utfört konstrnärligt arbete som musiker, sångare, skådespelare eller annat artistiskt arbete och fått en inkomst av detta som inte baseras på antal arbetade timmar (till exempel gage). Denna regel gäller även vid ifyllnad av kassakort.

Av föreskrifterna framgår också att IAF ska godkänna vissa branschtillämpningsavtal¹². Det gäller avtal som reglerar hur arbete som kräver exempelvis förberedelse- eller repetitionstid ska tillgodoräknas när arbetslöshetskassan prövar om arbetsvillkoret är uppfyllt. Hittills har två avtal godkänts, vilka båda berör just förberedelsetid för olika yrkesgrupper.¹³ Regler som följer av dessa avtal ska tillämpas på de aktuella yrkesgrupperna oberoende av vilken arbetslöshetskassa den sökande är medlem i. Paragrafen som reglerar detta är tillämplig bara om antalet timmar inte redovisas i arbetsgivarintyg eller liknande.

⁸ IAFFS 2016:3, 2 kap. 9 §.

⁹ IAFFS 2016:3, 7 kap. 5 §.

¹⁰ Proposition 1996/97:107, s. 109 ff.

¹¹ IAFFS 2016:3, 2 kap. 7 §.

¹² IAFFS 2016:3, 2 kap. 7 §.

¹³ AMS godkände 1999 ett avtal rörande musiker med förberedelsetid, och IAF godkände 2005 ett liknande avtal avseende teaterverksamma.

Till detta tillkommer praxis som kompletterar frågan om huruvida en ersättningssökande kan anses stå till arbetsmarknadens förfogande enligt 9 § ALF. Enligt denna praxis ska sökanden inom vissa kulturarbetaryrken räknas som heltidsanställda under den tid de är kontrakterade. De är alltså inte ersättningsberättigade under den tiden, oavsett om de har ett uppehåll i arbetet under kontraktstiden.¹⁴

2.1.3 Yrkesfiskare

Förordning (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring innehåller bestämmelser som rör företagare som bedriver yrkesfiske som sin huvudsakliga sysselsättning. Av dessa regleringar framgår att sådana företagare kan ha rätt till ersättning under tillfälliga avbrott i fisket på grund av vissa väderleksförhållanden, och att antalet dagar med ersättning kan begränsas beroende på vad som orsakat det tillfälliga avbrottet. Förordningen anger även att det inte finns någon begränsning av antalet deltidsg dagar för en yrkesfiskare med tillfälligt avbrott i verksamheten orsakat av vissa väderlekshinder.

IAF:s föreskrift¹⁵ innehåller förtydliganden kring intyg och dokument som yrkesfiskare behöver lämna till arbetslöshetskassan när de ansöker om ersättning. Utöver detta reglerar en annan av IAF:s föreskrifter hur en anmälan till Arbetsförmedlingen kan göras för denna yrkesgrupp.¹⁶

2.1.4 Idrottsmän

När det gäller ersättningssökande som är idrottsmän finns ingen reglering i lagtext, utan bedömningen och hanteringen styrs av rättspraxis. Den praxis som finns rör främst ifall en idrottsutövare kan anses stå till arbetsmarknadens förfogande under tid som han eller hon är kontrakterad, eller under ett uppehåll mellan två anställningar i de fall ett nytt kontrakt är påskrivet.¹⁷ I dessa fall ska arbetslöshetskassan bedöma huruvida en idrottsutövare kan anses stå till arbetsmarknadens förfogande eller inte (9 § ALF).

2.1.5 Deltidsbrandmän

Deltidsbrandmän har oftast en annan huvudsaklig sysselsättning men har beredskap som brandmän under vissa tider. För denna yrkesgrupp finns inte någon specifik lagtext, utan regleringen bygger bland annat på tidigare praxis som Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) tagit fram. Utöver denna finns det ett antal domar som berör yrkesgruppen.

¹⁴ Se till exempel Kammarrätten i Stockholms dom i mål 7036-11.

¹⁵ IAFFS 2016:3, 9 kap. 3-4 § §.

¹⁶ ”En sökande som begär arbetslöshetsersättning vid tillfälligt avbrott i fiskeverksamheten kan anmäla arbetslöshet per telefon till Arbetsförmedlingen. En person som tillhör ett båtlag kan göra en telefonanmälan för hela båtlaget.” IAFFS 2016:4, 3 §.

¹⁷ Se till exempel Kammarrätten i Stockholms dom i mål 6239-11.

Praxis, såväl rättslig som den AMS har utarbetat, berör bland annat i vilken utsträckning en person som är deltidstrandman kan anses stå till arbetsmarknadens förfogande (9 § ALF) och huruvida hela eller endast delar av arbetstiden inom yrket är möjligt att godkänna som bisyssla.

SO har tagit fram ett särskilt handläggarstöd för denna typ av ärenden. Om det är svårt att bedöma 9 § ALF i dessa ärenden anger stödet att brandchefen ska utfärda ett intyg där det framgår att den anställde ”*omedelbart befrias från sin tjänstgöringsskyldighet i brandförsvaret om denne skulle erbjudas arbete som inte kan förenas med deltidstjänsten som brandman*”.¹⁸

Vad gäller anställning som deltidstrandman i form av en godkänd bisyssla nämner handläggarstödet vad som kan ingå i bisysslan och hur arbetslöshetskassan lämpligen informerar den ersättningssökande om detta.

2.1.6 Sjöfolk

I de flesta kollektivavtal för sjöfolk är en heltidstjänst inte åtta timmar per dag, utan närmare fem timmar och trettio minuter. Om en anställd arbetar mer än dessa timmar under en dag kan han eller hon få sin övertid i form av vederlagstid.

En person som är anställd under dessa förhållanden betraktas utifrån praxis som arbetslös när tjänsten enligt arbetsgivarintyget har upphört.¹⁹ Denna tillämpning kompletterar främst ALF i fråga om arbetsvillkoret.

2.2 Branschregler i praktiken

I detta avsnitt redogörs kortfattat för de synpunkter på branschregleringen som framkom vid IAF:s samtal med SO och med Lärarnas, Unionens och Handelsanställdas arbetslöshetskassor.

2.2.1 Arbetslöshetskassornas samorganisation (SO)

Syftet med IAF:s samtal med SO var att fånga upp ifall de kände till några problemområden eller i övrigt hade reflektioner kring hur branschreglerna fungerar i praktiken. Samtalet genomfördes i ett tidigt skede i uppdraget innan konkreta frågeställningar hade tagits fram. SO har därför inte haft möjlighet att bereda några frågor med arbetslöshetskassorna inför mötet med IAF.

SO uppgav att de inte hade kännedom om uttalade problemområden inom den branschspecifika specialregleringen, bortsett från reglerna för lärare, cirkelledare och SFI-lärare som behandlas separat nedan. Enligt vad som är känt för SO diskuteras problem med branschregler i första hand på de arbetslöshetskassor som tillämpar de olika branschreglerna. Dessa arbetslöshetskassor tar vanligtvis hjälp av varandra när de har svårt att tolka och tillämpa reglerna.

¹⁸ SO:s handläggarstöd ”Deltidsanställda brandmäns rätt till arbetslöshetsersättning”, sid. 6.

¹⁹ Kammarrätten i Stockholms dom i mål 3129-07.

SO anser att branschreglerna för lärare, som främst finns i IAF:s föreskrifter, behöver moderniseras eftersom arbetsmarknaden är mer skiftande idag än den var när reglerna kom till. Reglerna skulle behöva vara mindre detaljerade och mer generellt utformade för att lättare kunna tillämpas. SO nämnde 1 kap. 6 § (IAFFS 2016:3) som exempel på en del av regleringen som inte är anpassad till de faktiska omständigheterna på arbetsmarknaden för lärare.

2.2.2 Lärarnas arbetslöshetskassa

Vid samtalet med Lärarnas arbetslöshetskassa diskuterades de branschregler som rör personer som är eller har varit yrkesverksamma som lärare, cirkelledare eller SFI-lärare.

Arbetsmarknaden och anställningsvillkoren för lärare har förändrats sedan reglerna kom till, och arbetslöshetskassan menar att regelverket är omodernt och inte har anpassats till dessa förändringar. Som exempel på sådana förändringar uppgav de att semestertjänster ökar i omfattning och att det nu finns ett flertal olika varianter av ferielöneanställningar. Arbetslöshetskassan ser även en risk för att den rådande lärarbristen kan leda till perioder med högre arbetslöshet eftersom visstidsanställningar av obehöriga lärare kan öka för att fylla vakanser.

Lärarnas arbetslöshetskassa ifrågasätter om skillnaden mellan en anställning med ferielön och en semestertjänst är så stor att det motiverar specialreglering. Sett till totalt antal arbetade timmar per år arbetar lärare lika mycket som andra, med skillnaden att de under terminerna avstår lön för sin ferieledighet under sommaren. En person med semestertjänst kan ha både sparad semester och intjänad kompensationsstid som betalas ut när anställningen upphör utan att det påverkar rätten till ersättning.

Arbetslöshetskassan påpekade att tid med ferielön, tjänstgöringsfri tid och uppehållslön ska räknas som arbetad tid när ett arbetsvillkor beräknas. De anser att stödet för att jämställa ovan nämnda lönetyper med reguljärt arbete är svagt och att det är en vidsträckt tolkning av 13§ ALF.²⁰ Dock innebär detta att ett beslut om ersättning kan bli mer fördelaktigt för en ersättnings sökande, vilket bör beaktas om föreskrifterna ska ändras.

Generellt är arbetslöshetskassan kritisk till delar av föreskrifterna så som de nu är utformade. De upplevs som svårtolkade vilket leder till att de berörda ärendena blir mer tidskrävande än andra ärenden. Arbetslöshetskassan har lagt mycket tid på att tolka föreskrifterna genom åren, och tolkningarna har även behövt revideras emellanåt.

²⁰ 13 § Som tid med förvärvsarbete anses även tid då den sökande

1. haft semester,
2. varit ledig med helt eller delvis bibehållen lön av någon annan anledning än sjukdom, tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller barns födelse, eller
3. på grund av anställningens upphörande får avgångsvederlag eller ekonomiskt skadestånd som motsvarar lön.

Arbetslöshetskassan anser att delar av föreskrifterna bör ses över och delvis tas bort, eller åtminstone revideras. Framför allt gäller detta 1 kap. 6 § och 7 kap. 5 § i IAFFS 2016:3.

1 kap. 6 § IAFFS 2016:3

Bestämmelserna i 1 kap. 6 § gäller ersättningssökande som har en normal-arbetstid eller ett arbetsutbud som är mindre än 40 timmar, men som är större än eller lika med den beräknade sysselsättningsgraden. Det innebär kortfattat att en annan beräkning ska göras för dem än för ersättningssökande som inte uppfyller dessa villkor.

Arbetslöshetskassan anser att denna paragraf skulle kunna tas bort helt eftersom den är otydligt formulerad och svår att både tillämpa och att förklara för de ersättningssökande.

En annan svårighet med denna paragraf är vad som egentligen menas med *beräknad sysselsättningsgrad*.²¹ Detta begrepp nämns inte i något annat sammanhang inom arbetslöshetsförsäkringen och det finns inget klagande kopplat till föreskriften om hur detta ska tolkas.

Arbetslöshetskassan påpekade även att paragrafen kan upplevas som orättvis när de som har en fastställd normalarbetstid under 40 timmar och får ett deltidsarbete som understiger normalarbetstiden drabbas av regeln trots att de varit anmälda på Arbetsförmedlingen och aktivt sökt arbete hela läsåret. Det är inte rimligt att dessa personer ska drabbas av att inte ha fått mer arbete om man förutsätter att Arbetsförmedlingens roll som kontrollorgan fungerar.

Arbetslöshetskassan resonerade också kring om regeln även ska gälla personer som inte har en ersättningsperiod. I dessa fall finns det inte någon normalarbetstid som går att jämföra med den beräknade sysselsättningsgraden.

7 kap. 5 § IAFFS 2016:3

Av 7 kap. 5 § framgår att personer som haft deltidsarbete som lärare, cirkelledare eller SFI-lärare, eller haft en anställning med uppehållslön och arbetat deltid, inte har rätt till arbetslöshetsersättning under ferieuppehållet om de inte varit anmälda hos Arbetsförmedlingen under verksamhetsåret.

Lärarnas arbetslöshetskassa anser att formuleringen i ovanstående paragraf ger ett mycket stort tolkningsutrymme och för den ersättningssökande blir resultatet oförutsägbart. En reflektion är att kommatering i paragrafen gör den än mer svårtolkad.

Ytterligare svårigheter gäller när en person ska anses uppfylla kriteriet att vara anmäld på Arbetsförmedlingen. Räcker det med att ha varit det i en dag eller ska texten tolkas som att det krävs en längre period? I nuläget använder arbetslös-

²¹ Arbetslöshetskassan tolkar detta i sitt interna handläggarstöd som ”den genomsnittliga sysselsättningsgraden i de anställningar vi grundar ferieavslaget på, det vill säga avslutade ferielöneanställningar.”

hetskassan en generös tolkning av detta och godtar någon enstaka dag i och med att det inte finns stöd i reglerna för hårdare tolkningar.

Arbetslöshetskassan anser även att det är oklart vad som egentligen avses med denna paragraf när det rör deltidsarbete. Ska den användas även om en person arbetat deltid som lärare, men fyllt ut övrig tid med exempelvis annat arbete, studier eller föräldraledighet? Detta leder i förlängningen till frågor om vilken utfyllnad som kan anses vara godkänd och om detta behövs under hela året eller endast en del av det. Lärarnas arbetslöshetskassa poängterar att man gör en vanlig utredning om det finns skäl att tro att någon inte söker arbete aktivt utöver sin deltidsanställning.

Beräkning av ferieuppehåll

Enligt arbetslöshetskassan är det också svårt att beräkna ferieuppehållets start och slut, och att veta hur länge man ska avslå ersättning på grund av ferieuppehåll. Arbetsgivarintygets utformning gör det svårt att veta när uppehållet börjar och slutar, vilket innebär att det är något som måste utredas. Det kan vara svårt att få tag i sådana uppgifter under semestertider, med längre handläggningstid som följd. Arbetslöshetskassan anser att det eventuellt borde finnas en schablon för hur ferieuppehållets start och slut ska beräknas, och att detta är något som bör utredas vidare. Det råder även viss osäkerhet kring hur länge man ska avslå ersättning på grund av ferielön. Ibland blir avslagen orimligt långa, särskilt när 1 kap 6 § används. Sedan lång tid tillbaka ser tillämpningen ut så att man sätter stopp vid höstterminens början.

Arbetsvillkoret

Arbetslöshetskassan återkopplade även till svårigheterna med den förtroende-arbetstid som många lärare har, i och med att den inte ingår i beräkningen av arbetad tid. En tjänst om 17,5 timmar per vecka kan till exempel innebära att en ersättningssökande inte uppfyller ett arbetsvillkor, trots att det i många fall rör sig om mer arbetad tid på grund av att förtroendearbetstiden inte redovisas. Arbetslöshetskassan anser att det vore välkommet med ett förtydligande, eller en definition, av vad som är faktiskt utfört arbete och att det om möjligt borde schabloniseras. Då blir det lättare att uppskatta heltidsmättet för lärare, framför allt när lärare har reglerad arbetstid i kombination med förtroendearbetstid som inte alltid redovisas på arbetsgivarintyg.

Sammanfattningsvis framförde Lärarnas arbetslöshetskassa följande:

- ✓ Föreskrifterna är svårtolkade och dåligt anpassade till den aktuella arbetsmarknaden för lärare.
- ✓ Skillnaden mellan ferielöneanställningar och semestertjänster är kanske inte så stora att det motiverar specialreglering.

2.2.3 Unionens arbetslöshetskassa

På Unionens arbetslöshetskassa kommer man främst i kontakt med de branschregler som avser konstnärligt arbete. Teaterverksammas arbetslöshets-

kassa (TAK) fusionerades 2012 med Unionens arbetslöshetskassa, som då tog över både befintliga medlemmar och de anställda som fanns på TAK. I viss utsträckning hanterar arbetslöshetskassan även ersättningsärenden som omfattas av reglerna för idrottsmän, lärare och sjöfolk.

Konstnärligt arbete

Unionens arbetslöshetskassa anser generellt att den reglering som rör konstnärligt arbete fungerar väl, att den är relevant och fyller sitt syfte att anpassa arbetslöshetsförsäkringen till de speciella förutsättningar som finns för de berörda yrkesgrupperna. Som exempel anges att 2 kap. 7§ (IAFFS 2016:3) fungerar bra vad gäller att tillgodoräkna förberedelsetid som arbetad tid i ett arbetsvillkor.

Området är ganska fritt från absoluta formuleringar och regleringar och arbetslöshetskassan anser att det är lämpligt utifrån ärendenas karaktär, eftersom de kräver ett stort mått av flexibilitet vid handläggning. Om reglerna vore mer detaljerade finns risk att de skulle exkludera vissa situationer eller personer eller på andra sätt bli för snäva. Regeltolkningen kan dock ibland vara svår när ersättningssökande inom området konstnärligt arbete betraktas som företagare.

Allt färre personer med konstnärliga arbeten anställs som arbetstagare, vilket innebär en ökande andel ersättningssökande som har enskilda firmor och fakturerar via egenanställningsföretag. Arbetslöshetskassan påpekar att den ersättningssökande kan bli tvungen att välja mellan att ansöka om ersättning, eller hålla sitt företag aktivt för att kunna tacka ja till eventuella uppdrag. Det egna företaget får nämligen inte ha någon form av verksamhet om ersättning ska kunna utgå.

En person som står som firmatecknare i en ideell förening för en mindre teatergrupp eller dylikt kan hamna i en liknande situation. I dessa fall görs en bedömning av om han eller hon ska anses vara egen företagare, och om så är fallet kan ersättning nekas.

Att de ersättningssökande är uppdragstagare medför ibland även svårigheter med att få in arbetsgivarintyg, då det inte finns någon faktiskt arbetsgivare. Dessutom blir det svårare för den enskilda personen att styrka arbete genom intygade uppgifter från flera olika parter.

Idrottsmän

Angående idrottsmän nämnde Unionens arbetslöshetskassa att det ibland är svårt med gränsdragningen mellan vilket idrottande som ska anses vara arbete och hobby vid bedömning av idrottsmäns rätt till arbetslöshetsersättning. Huruvida vissa idrottsutövare kan anses stå till arbetsmarknadens förfogande under tid mellan två säsonger blir också aktuellt beroende på hur kontrakten är utformade och när de skrivs på. Innan kontrakt är påskrivet görs ingen särskild bedömning för idrottsmän.

Lärare, cirkelledare och SFI-lärare

Även Unionens arbetslöshetskassa ifrågasätter om skillnaderna mellan en anställning med ferielön och en semestertjänst är så stora att det motiverar specialreglering. De anser också att det är svårt att förklara ferielöneavslag för de ersättningssökande.

Yrkesfiskare

Arbetslöshetskassan påtalade att de handlagt en ansökan om ersättning från en person som bedrivit yrkesfiske. I och med att de inte har rutin på att hantera denna typ av ärenden var de då i kontakt med Handelsanställdas arbetslöshetskassa, som har yrkesfiskare i sitt verksamhetsområde. Av 6 § i förordning (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring framgår att en företagare som bedriver fiske som sin huvudsakliga sysselsättning och som är *medlem i en arbetslöshetskassa med yrkesfiske som verksamhetsområde* kan anses vara arbetslös vid ett tillfälligt uppehåll i fiskeriverksamheten. Utifrån detta frågade sig arbetslöshetskassan om avsikten med paragrafen är att enbart den arbetslöshetskassa som har yrkeskategorin i sitt verksamhetsområde ska handlägga dessa ärenden.

Sammanfattningsvis framförde Unionens arbetslöshetskassa följande:

- ✓ Branschregleringen för konstnärligt arbete fungerar i stort bra och fyller en viktig funktion.
- ✓ Många av de ersättningssökande som omfattas av branschregleringen för konstnärligt arbete är uppdragstagare, och bedöms därmed i vissa fall vara företagare. Uppdragstagar- och företagrarfrågor kan vara särskilt utredningskrävande och svåra att bedöma.
- ✓ Det är ibland svårt att bedöma huruvida vissa idrottsutövare kan anses stå till arbetsmarknadens förfogande under tid från det att ett nytt kontrakt är påskrivet till dess att säsongen börjar.
- ✓ Det är oklart hur avsikten med 6 § i förordning (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring ska tolkas. Är avsikten att enbart den arbetslöshetskassa som har yrkesfiskare i sitt verksamhetsområde ska handlägga dessa ärenden?

2.2.4 Handelsanställdas arbetslöshetskassa

Inom Handelsanställdas arbetslöshetskassas verksamhetsområde tillämpas branschspecifika specialregler för framför allt musiker och yrkesfiskare. Musikernas arbetslöshetskassa fusionerades med Handelsanställdas arbetslöshetskassa 2012, och Sveriges Fiskares arbetslöshetskassa (SFA) 2011. Från SFA fick man med sig rutiner, protokoll och dylikt angående det nya verksamhetsområdet för yrkesfiskare.

Handelsanställdas arbetslöshetskassa upplever inte att det finns några direkta behov av att förändra de specialregleringsområden som är aktuella i deras

verksamhet. Några reflektioner kring de branschregler som arbetslöshetskassan hanterar kom dock upp vid samtalet.

Konstnärligt arbete

Inom regelområdet för konstnärligt arbete påtalade även Handelsanställdas arbetslöshetskassa att det blir allt vanligare att musiker får betalt för sitt konstnärliga arbete genom att fakturera via egenanställningsföretag. Uppdragstagaren betraktas då som egen företagare istället för anställd. Detta får följd effekter när försäkringen ska tillämpas, eftersom förändringen av betalning för utfört arbete gör att han eller hon riskerar att bli utan ersättning. Arbetsituationen som sådan för musiker har alltså inte förändrats, men sättet de får betalt på har i stor utsträckning ändrat form. Arbetslöshetskassan påpekade att försäkringen inte är anpassad till denna förändring.

Yrkesfiskare

Arbetslöshetskassan tycker att branschreglerna för yrkesfiskare fyller en tydlig funktion eftersom de tillämpas relativt ofta trots att de avser en ganska liten yrkeskategori. Procentuellt sett får en stor del av de ersättnings sökande i denna yrkeskategori ersättning, om än oftast under ett fåtal dagar.

Arbetslöshetskassan anser att ett förtydligande i förordning eller föreskrift av vad som egentligen avses med *aktivt* yrkesfiske möjligen kunde vara till hjälp vid hanteringen av ersättningsärenden för yrkesfiskare. Detta då tillämpningen under många år har varit så att man för att ha rätt till ersättning under tillfälligt avbrott i fiskeverksamheten på grund av is- eller väderlekshinder ska bedöma om fisket innan avbrottet kan anses ha varit aktivt. Det finns inte någon sådan skrivning i förordning eller föreskrift men för att anses ha haft ett avbrott måste en yrkesfiskare ha haft ett aktivt fiske innan och efter avbrottet. I annat fall är det svårt att bedöma att det handlar om ett avbrott. Arbetslöshetskassan poängterar dock att detta är något som de kan hantera och som inte påverkar dem i någon större utstäckning.

Handelsanställdas arbetslöshetskassa nämnde också det faktum att branschreglerna för yrkesfiskare är utformade på ett sätt som medför att försäkringen i vissa avseenden fungerar som en avbrottsförsäkring, i och med att de ersättnings sökande inte är arbetslösa i egentlig mening utan får ersättning vid tillfälliga avbrott i sin fiskeriverksamhet.

Sammanfattningsvis framförde Handelsanställdas arbetslöshetskassa följande:

- ✓ Den branschspecifika specialregleringen fungerar till stora delar bra.
- ✓ Det sätt på vilket utövare av vissa konstnärliga yrken får betalt för sitt arbete har förändrats och mer utredning krävs kring uppdragstagar- och företagarefrågor. Arbetslöshetsförsäkringen är i detta avseende inte anpassad efter de förändringar som skett på arbetsmarknaden.
- ✓ Branschreglerna för yrkesfiskare är utformade så att försäkringen i vissa avseenden fungerar som en avbrottsförsäkring.

3 Slutsatser

Syftet med den här rapporten är att klargöra hur den branschspecifika specialregleringen fungerar och hur aktuell den är. Utifrån detta konstaterar IAF att:

- den branschspecifika specialregleringen i huvudsak fungerar bra.

Rapporten ska också klargöra vilka eventuella brister och förbättringsområden som finns, och IAF finner då att:

- några delar av regelverken behöver revideras och/eller förtydligas.

IAF konstaterar även att de arbetslöshetskassor som tillämpar branschspecifik specialreglering i stor utsträckning har utarbetat metoder för att hantera de problem som uppstår. De arbetar mycket internt med frågor om hur de branschspecifika reglerna ska tolkas och tillämpas, och utbyter ofta information sinsemellan.

3.1 Branschreglerna för lärare behöver ses över

Vad gäller de föreskrifter som innehåller branschregler för lärare gör IAF bedömningen att det finns anledning att se över dessa, i syfte att minska utrymmet för olika tolkningar och bättre anpassa dem till dagens arbetsmarknad och anställningsförhållanden för lärare.

Tolkning av regelverket tar enligt de indikationer IAF har fått mycket tid i anspråk vid tillämpning av branschreglerna för lärare. Även om arbetslöshetskassorna har ett visst informationsutbyte sinsemellan när det gäller tolkning av och handläggning utifrån regelverket finns det risk för att olika tolkningar görs, och därmed för olika behandling i ersättningsärenden. Detta riskerar att göra reglerna mindre förutsägbara för de ersättningssökande.

Lärarnas arbetslöshetskassa anser att delar av föreskrifterna behöver moderniseras och förtydligas. Arbetslöshetskassan har särskilt pekat ut 1 kap. 6 § (IAFFS 2016:3) och 7 kap. 5 § (IAFFS 2016:3) som svåra att tolka och sträcker sig så långt som att dessa paragrafer skulle kunna tas bort helt, eller i annat fall skrivas om. Unionens arbetslöshetskassa anser också att det finns problem med vissa delar av branschreglerna för lärare och att de kan vara svåra att förklara för de ersättningssökande. Även SO har poängterat att lärarreglerna inte är anpassade till nuvarande förhållanden på arbetsmarknaden för lärare, och har angett 1 kap. 6 § (IAFFS 2016:3) som exempel på detta.

Svårigheterna med att tillämpa de delar av föreskrifterna som rör lärare har tidigare också lyfts av arbetslöshetskassorna i en enkätundersökning i samband med IAF:s rapport ”Arbetslöshetskassornas hantering av branschspecifika regler och verksamhetsområden” (2012:9).

Arbetsmarknaden för lärare har dessutom förändrats under senare år, med ett ökat antal visstidsanställningar och delvis förändrade anställningsvillkor. Därför är det rimligt att fundera på om skillnaderna mellan ferielöneanställningar och semesteranställningar verkligen är så pass stora att de motiverar föreskrifter som är speciellt anpassade för detta.

- ✓ Vad gäller branschreglerna för lärare kommer IAF att göra en översyn avseende föreskrifternas syfte, innehåll och aktualitet.

3.2 Branschreglerna för konstnärligt arbete fungerar i stor utsträckning bra

På regelområdet konstnärligt arbete är IAF:s slutsats att inga direkta förändringsbehov finns. Delar av dessa bestämmelser kan dock vara svåra att tillämpa, och de kan i vissa fall ge oavsiktliga effekter som är negativa för de ersättningssökande.

De delar av IAF:s föreskrifter som berör konstnärligt arbete är mindre omfattande än delarna som gäller lärare, och de upplevs inte som särskilt svårtolkade av de arbetslöshetskassor som uttalat sig i denna rapport. Ett flertal arbetslöshetskassor har dock i samband med tidigare nämnd rapport²² påpekat att det är otydligt vilka yrkesutövare som ska bedömas utifrån det schabloniserade timlönebeloppet för konstnärligt arbete, och önskade då en tydligare definition av detta.

Det finns en del svårigheter med regeltillämpningen kring personer som utövar konstnärligt arbete på ett sätt som innebär att de betraktas som uppdragstagare och därmed i vissa fall som företagare. För dem skulle det finnas fördelar med att försöka anpassa reglerna bättre till dagens arbetsmarknad. Svårigheterna med uppdragstagare som bedöms vara företagare finns dock även bland andra yrkesgrupper, exempelvis frilansande journalister. Denna problematik inom arbetslöshetsförsäkringen är känd sedan tidigare och har lyfts såväl i lagförarbeten som i tidigare rapporter från IAF.

Att uppdragstagare i vissa fall ska kunna få arbetslöshetsersättning utifrån samma regler som arbetstagare har bland annat föreslagits i den så kallade ARBOM-utredningen²³. Därefter har uppdragstagarbegreppet även diskuterats i ett flertal andra utredningar.²⁴ I förarbetena till lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring²⁵ påpekade regeringen att uppdragstagarbegreppet är så komplext att det inte lämpar sig att reglera i lag, utan att detta bör vara en fråga för rättstillämpningen. År 2016 publicerade IAF en rapport om uppdragstagare²⁶ där det konstaterades att det krävs en kvalificerad juridisk bedömning av om en uppdragstagare ska betraktas som arbetstagare eller företagare, och eftersom varje ärende är unikt krävs en noggrann bedömning av omständigheterna i de enskilda ärendena. IAF kom till slutsatsen att det inte vore möjligt att genom

²² ”Arbetslöshetskassornas hantering av branschspecifika regler och verksamhetsområden” (2012:9)

²³ Utredningen om ersättning vid arbetslöshet och omställning (A 1995:12)

²⁴ SOU 2008:76, SOU 2008:89, SOU 2011:52

²⁵ Proposition 1996/97:107, s 109 ff.

²⁶ ”Uppdragstagare i arbetslöshetsförsäkringen” (2016:3)

lagstiftning undanröja de kvalificerade helhetsbedömningar som arbetslöshetskassorna måste göra i de enskilda fallen.

- ✓ Branschregleringen kring konstnärligt arbete fungerar i stort bra.
- ✓ Det är önskvärt med ett förtydligande av vilka yrkesutövare som ska bedömas utifrån det schabloniserade timlönebeloppet.
- ✓ Problemen kring konstnärligt arbete i kombination med uppdragstagarbegreppet bör i de avseenden det behövs klargöras genom rättspraxis.

3.3 Branschreglerna för yrkesfiskare – ett annorlunda inslag i arbetslöshetsförsäkringen

Branschreglerna för yrkesfiskare föranleder visserligen ibland en del diskussioner på arbetslöshetskassan när de ska tillämpas, men IAF har inte kunnat konstatera några större behov av förändringar ur ett praktiskt perspektiv.

Däremot finns det anledning att reflektera kring det annorlunda inslag i arbetslöshetsförsäkringen som detta regleringsområde utgör, i och med att det närmast har formen av en avbrottsförsäkring. De yrkesfiskare som får ersättning för avbrott i sin fiskeriverksamhet vid exempelvis ishinder är inte arbetslösa i egentlig mening, utan får ersättning för att de tillfälligt inte kan bedriva sin verksamhet på grund av vissa väderförhållanden. Någon motsvarighet till detta finns inte för andra yrkesgrupper som kan få liknande svårigheter med att bedriva sin verksamhet. Dessa branschregler kan dels anses orättvisa i någon mening och dels kan de inte anses förenliga med den grundläggande målsättningen att arbetslöshetsförsäkringen ska fungera som en omställningsförsäkring. Det kan av olika skäl vara motiverat med någon form av branschstöd för yrkesfiskare som inte kan bedriva sin verksamhet på grund av vissa väderleksförhållanden, men frågan är om det är rimligt att ett sådant stöd är en del av arbetslöshetsförsäkringen.

IAF har uppmärksammat vissa oklarheter kring vad som avses med 6 § i förordning (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring, där det framgår att en företagare som bedriver fiske som sin huvudsakliga sysselsättning och som är *medlem i en arbetslöshetskassa med yrkesfiske som verksamhetsområde* kan anses vara arbetslös vid ett tillfälligt uppehåll i fiskeriverksamheten. Denna paragraf reglerar alltså att det endast är den arbetslöshetskassa som har yrkesfiske inskrivet som verksamhetsområde i sina stadgar som ska hantera ersättningsärenden för denna yrkesgrupp. I dagsläget är det bara Handelsanställdas arbetslöshetskassas verksamhetsområde som omfattar yrkesfiskare. Det har dock förekommit att andra arbetslöshetskassor har mottagit och handlagt sådana ersättningsansökningar. IAF anser att paragrafen är tydligt formulerad och att den inte kan tolkas på något annat sätt än att det är den arbetslöshetskassa som har yrkesfiskare i sitt verksamhetsområde som ska hantera ersättningsärenden för denna yrkesgrupp.

Handelsanställdas arbetslöshetskassa har också lyft frågan om vad som egentligen kan anses vara *aktivt* yrkesfiske, utifrån att arbetslöshetskassan enligt tillämpningen som används idag ska bedöma detta för att kunna avgöra när det handlar om ett avbrott. Det finns idag inte reglerat någonstans men är en förutsättning för att arbetslöshetskassan ska kunna göra en bedömning i ersättningsärendena. Detta är dock något som arbetslöshetskassan kan hantera och som inte påverkar ärendehandläggningen i någon större utsträckning.

- ✓ Branschreglerna för yrkesfiskare är inte förenliga med ambitionen att arbetslöshetsförsäkringen ska verka som en omställningsförsäkring.
- ✓ Branschreglerna för yrkesfiskare har närmast karaktären av ett branschstöd. IAF anser att det finns anledning att överväga om ett sådant branschstöd ska vara en del av arbetslöshetsförsäkringen.
- ✓ 6 § förordning (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring kan inte tolkas på annat sätt än att det är den arbetslöshetskassa som har yrkesfiskare i sitt verksamhetsområde som ska hantera ersättningsärenden för denna yrkesgrupp.

3.4 Övrig branschreglering motiverar ingen ytterligare översyn

Vad gäller branschregleringarna för deltidsbrandmän, idrottsmän och sjöfolk har IAF inte identifierat några problemområden, utöver vissa svårigheter med att bedöma om en del idrottsutövare kan anses stå till arbetsmarknadens förfogande under tid mellan två säsonger exempelvis. Samma typ av problem kan förekomma när det gäller deltidsbrandmän. I övrigt har ett flertal arbetslöshetskassor i en tidigare enkätundersökning påpekat för IAF att frågor om bisyssla kan vara svåra att bedöma när det gäller deltidsbrandmän²⁷.

De tre regelområdena för sjöfolk, deltidsbrandmän och idrottsmän har i rapporten studerats översiktligt. Detta beror på att de inte regleras i lag, förordning eller föreskrift, vilka i enlighet med rapportens avgränsningar är de regleringsformer som har analyserats mest ingående. De regleras nästan uteslutande i rättspraxis och det finns alltså inte någon reglering i författning att undersöka. För att kunna uttala sig mer specifikt om dessa regelområden krävs en annan typ av kartläggning av branschernas förutsättningar och hanteringen av sådana ersättningsärenden.

²⁷ ”Arbetslöshetskassornas hantering av branschspecifika regler och verksamhetsområden” (2012:9)

4 Käll- och litteraturförteckning

4.1 Författningar

Lag (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Förordning (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens föreskrifter (IAFFS 2016:3) om arbetslöshetsförsäkring

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens föreskrifter (IAFFS 2016:4) om anmälan hos den offentliga arbetsförmedlingen för rätt till ersättning vid arbetslöshet

4.2 Domar

Kammarrätten i Stockholms dom i mål 7036-11

Kammarrätten i Stockholms dom i mål 6239-11

Kammarrätten i Stockholms dom i mål 3129-07

4.3 Branschtillämpningsavtal

Branschtillämpningsavtal för Teaterverksammas arbetslöshetskassa (senare Unionens arbetslöshetskassa)

Branschtillämpningsavtal för Musikernas arbetslöshetskassa (senare Handelsanställdas arbetslöshetskassa)

4.4 Övrigt

IAF 2012:9, *Arbetslöshetskassornas hantering av branschspecifika regler och verksamhetsområden*

IAF 2016:3, *Uppdragstagare i arbetslöshetsförsäkringen*

ARBOM-utredningen, *Utredningen om ersättning vid arbetslöshet och omställning* (A 1995:12)

SOU 2008:76, *F-skatt åt flera*

SOU 2008:89, *Trygghetssystemen för företagare*

SOU 2011:52, *Uppdragstagare i arbetslöshetsförsäkringen*

Proposition 1996/97:107, *En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring*

SO:s handläggarstöd, *Deltidsanställda brandmäns rätt till arbetslöshetsersättning*

5 Bilagor

Bilaga 1: Regelverk

Förordning (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring

Allmänna bestämmelser

Företagare som är yrkesfiskare

- 6 § En företagare som bedriver fiske för sin huvudsakliga försörjning och som är medlem i en arbetslöshetskassa med yrkesfiske som verksamhetsområde ska anses som arbetslös vid bedömningen av hans eller hennes rätt till arbetslöshetsersättning, om det är tillfälligt avbrott i fiskeverksamheten och avbrottet beror på ishinder eller andra väderleksförhållanden. Förordning (2011:9).
- 6 a § Ersättning vid tillfälligt avbrott i fiskeverksamheten får inte lämnas för någon dag under de fyra första veckorna efter det att en sökande har återupptagit en fiskeverksamhet som tidigare upphört enligt 35 § första och andra styckena eller 35 a § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring. Förordning (2010:2023).
- 6 b § Ersättning vid sådant tillfälligt avbrott i fiskeverksamheten som beror på ishinder lämnas för högst sextio dagar per år.
- Till den som uteslutande bedriver bottengarnsfiske lämnas ersättning vid tillfälligt avbrott som beror på ishinder eller andra väderleksförhållanden för sammanlagt högst tjuugo dagar per år.
- Vid sådant tillfälligt avbrott i fiskeverksamheten som beror på andra väderleksförhållanden än ishinder och som inträffar utomlands lämnas ersättning endast för de dagar när sökanden tvingas ligga i en sådan nordisk nödhavn som Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen har godkänt. Förordning (2010:2023).
- 6 c § Har upphävts genom förordning (2011:9).

Bilaga till förordning (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring, 9 § (omräkningstabell).

IAF:s föreskrifter (IAFFS 2016:3) om arbetslöshetsförsäkring

Första kapitlet – de allmänna villkoren för rätt till ersättning

Lärare, cirkelledare och sfi-lärare med ferielön och anställda med uppehållslön

- 2 § En sökande som arbetar i en läsårsanknuten verksamhet har inte rätt till arbetslöshetsersättning under ferieuppehåll när han eller hon har haft rätt till ferie- eller uppehållslön.

Cirkelledare och sfi-lärare har inte heller rätt till arbetslöshetsersättning under tjänstgöringsfri tid som kan anses ersatt genom ferielön.

Tid som inte ger rätt till ersättning beräknas och läggs ut enligt 3-9 § §.

Beräkning av tid med ferielön

3 § Arbetslöshetskassan ska beräkna tid med ferielön genom att antalet kalenderdagar som anställningen har omfattat under verksamhetsåret multipliceras med 0,17 multiplicerat med sysselsättningsgraden i anställningen.

Beräkning av tjänstgöringsfri tid

4 § Tjänstgöringsfri tid som inte ger cirkelledare och SFI-lärare rätt till ersättning ska arbetslöshetskassan beräkna genom att antalet kalenderdagar som anställningen har omfattat under arbetsåret multipliceras med 0,26 multiplicerat med sysselsättningsgraden i anställningen.

Beräkning av tid med uppehållslön

5 § Arbetslöshetskassan ska beräkna tid med uppehållslön genom att den uppehållslön som den sökande har rätt till divideras med daglönen. Daglönen räknas fram genom att den genomsnittliga månadslönen divideras med trettio.

Om sysselsättningsgraden har varit mindre än heltid, ska arbetslöshetskassan multiplicera antalet kalenderdagar som den sökande inte har rätt till arbetslöshetsersättning för med sysselsättningsgraden.

Normalarbetstid eller arbetsutbud lägre än fyrtio timmar

6 § Om normalarbetstiden eller arbetsutbudet är lägre än fyrtio timmar, men större än eller lika med den beräknade sysselsättningsgraden multiplicerad med fyrtio, ska arbetslöshetskassan multiplicera antalet framräknade dagar som den sökande inte har rätt till arbetslöshetsersättning för med fyrtio dividerat med normalarbetstiden.

Om arbetsutbudet understiger normalarbetstiden ska arbetslöshetskassan i stället multiplicera antalet framräknade dagar med fyrtio dividerat med utbudet.

Avrundning

7 § Om det vid beräkningen av dagar som inte ger rätt till ersättning uppkommer ett brutet tal avrundas detta till närmast högre hela tal.

Utläggning av tid som inte ger rätt till ersättning

8 § Arbetslöshetskassan ska lägga ut tid som inte ger rätt till ersättning från första dagen i ferieuppehållet.

För cirkelledare och sfi-lärare ska arbetslöshetskassan lägga ut tid som inte ger rätt till ersättning från och med den vecka då den 1 juni infaller.

Utläggning av dagar vid kombinerad anställning som lärare och cirkelledare eller vid anställning med uppehållslön

- 9 § För en sökande som under verksamhets- eller arbetsåret har kombinerat flera anställningar som lärare eller cirkelledare, eller som varit anställd med uppehållslön, ska arbetslöshetskassan lägga ut de dagar som inte ger rätt till arbetslöshetsersättning efter varandra från och med den första dagen i ferieuppehållet.

Andra kapitlet – arbetsvillkoret

Tillgodoräkning av förberedelse- och repetitionstid

- 7 § När arbetslöshetskassan prövar arbetsvillkoret för vissa grupper av yrkesutövare vars arbete kräver exempelvis förberedelse- eller repetitionstid, får sådan tid tillgodoräknas enligt branschtillämpningsavtal som ska godkännas av Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen. Detta gäller bara om antalet timmar inte redovisas i arbetsgivarintyg eller liknande.

Dessa regler ska tillämpas på de aktuella yrkesgrupperna oberoende av vilken arbetslöshetskassa den sökande är medlem i.

Beräkning av arbetad tid för lärare och cirkelledare

- 9 § För lärare och cirkelledare som har haft en tjänst där heltid anges i undervisningsskyldighet per vecka, ska arbetslöshetskassan räkna upp undervisningstimmar så att de motsvarar arbetade timmar i en fyrtiotimmarsvecka. Beräkningen görs genom att fyrtio multiplicerat med antalet undervisningstimmar divideras med antalet undervisningstimmar för heltidstjänst.

När undervisningsskyldigheten i en tjänst är bestämd till ett visst antal timmar per år, ska detta tal divideras med fyrtio för att få fram tjänstens omfattning per vecka.

Om beräkningen ger ett brutet timal ska detta avrundas till närmast lägre hela timal.

Fjärde kapitlet - normalarbetstid

Schemalagd arbetstid

- 3 § Om den sökande har haft schemalagd arbetstid som omfattar längre period än en vecka, ska den arbetade tiden fördelas jämnt över de veckor schemat omfattar när normalarbetstiden beräknas. Detsamma gäller om den sökande har haft en anställning med arbetet förlagt så att viss tid varit tjänstgöringsfri.

Sjunde kapitlet – deltidsarbetslöshet

Deltidsarbete som lärare, cirkelledare, sfi-lärare eller anställning med uppehållslön

5 § En sökande som har arbetat deltid som lärare, cirkelledare eller sfi-lärare, eller en sökande som har varit anställd med uppehållslön och inte samtidigt under verksamhetsåret varit anmäld på Arbetsförmedlingen, har inte rätt till arbetslöshetsersättning under ferieuppehållet.

Om den sökande däremot har fått arbetslöshetsersättning under terminen och jämsides med denna ersättning arbetat deltid, kan han eller hon ha rätt till ersättning i samma omfattning under ferieuppehållet om anställningen inte har upphört.

Omvandling av inkomst till timmar

6 § Om den sökande har utfört konstnärligt arbete som musiker, sångare, skådespelare eller annat artistiskt arbete, ska arbetad tid och den inkomst han eller hon haft av sådant arbete anges på kassakortet.

För att fastställa ersättningen enligt omräkningstabellen ska inkomsten omvandlas till timmar genom att den divideras med ett schabloniserat timlönebelopp. Det schabloniserade timlönebeloppet fastställs av Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen med utgångspunkt i de avtal som gäller för motsvarande arbete som anställd. Det schabloniserade timlönebeloppet fastställs efter begäran från någon av de arbetslöshetskassor vars verksamhetsområde omfattar konstnärligt arbete.

Beräkning av ersättning

7 § Utgångspunkten för beräkningen av ersättningen är kalenderveckan.

Om inkomsten för en dag understiger timlönebeloppet gånger åtta, ska ersättningsberäkningen utgå från den deklarerade arbetstiden. Om inkomsten uppgår till åtta gånger timlönebeloppet eller mer, ska inkomsten divideras med timlönebeloppet. Det framräknade timtalet dras av från normalarbetstiden när ersättning för veckor beräknas enligt omräkningstabellen.

Om det timtal som beräknas enligt föregående stycke överstiger fyrtio, ska överskjutande timmar dras av när antalet ersättningsdagar för den andra kassakortsveckan beräknas. Eventuella återstående timmar dras av vid ersättningsberäkningen för följande kassakortsperioder.

Nionde kapitlet – ansökan om ersättning

Årsuppgifter för fiskefartyg med besättning

3 § I samband med sin första ansökan varje år om arbetslöshetsersättning vid tillfälligt avbrott i fisket, ska fartygstillståndsinnehavaren eller skepparen lämna in arbetslöshetskassans fastställda blankett ”Årsuppgifter för fiskefartyg med besättning” till kassan. På blanketten ska fartygstillståndsinnehavaren och skepparen, om dessa är olika personer, genom underskrifter försäkra att årsuppgifterna är riktiga.

Intyg om tillfälligt avbrott i fiskeverksamhet

4 § En sökande ska styrka arbetslöshet som beror på väderleks- eller ishinder i fisket genom ett intyg undertecknat av skepparen på fartyget. Till intyget ska det bifogas en kopia på sista loggboksbladet, kustfiskejournalen, e-loggboken eller annan motsvarande handling som gäller tid före den första arbetslösa dagen.

Bilaga 2: Begreppet omställningsförsäkring i lagförarbeten

Regeringen har uttalat följande om den allmänna utgångspunkten för arbetslöshetsförsäkringen:

”En grundläggande princip i en försäkring för omställning är att den arbetslöse hela tiden aktivt söker arbete och deltar i den utbildning, praktik m.m. som arbetsförmedlingen anser lämplig. De regler som styr försäkringen måste vara tydliga. Det gäller att ta erbjudna arbeten även utanför det yrkesområde som man tidigare arbetat inom, att godta en förändrad lön, att vara beredd att inom rimliga krav pendla, flytta, omskola sig eller skaffa praktik.” Prop. 1996/97:107, s. 83

”Om den tillfälliga arbetslöshetsperioden riskerar att bli långvarig skall kraven på omställning vara höga. Målet som skall uppnås är ett nytt arbete på den reguljära arbetsmarknaden och det kan innebära byte av verksamhetsområde, yrke eller bostadsort. Försäkringen skall stimulera till yrkes- och kompetensmässig omställning.” Prop. 1996/97:107, s. 86

I senare förarbeten har regeringen betonat detta i samband med att den så kallade 100-dagarsregeln togs bort:

”Regeringen vill understryka att arbetslöshetsförsäkringen är en omställningsförsäkring. Syftet med försäkringen är att ersättning skall lämnas under kortare perioder av omställning mellan arbeten. Sannolikheten att hitta ett nytt arbete minskar med arbetslöshetens längd och det är därför av största vikt att den som är arbetslös finner ett arbete så snart det är möjligt. Regeringen anser därför att det är ytterst angeläget att den arbetssökande redan i ett tidigt skede aktivt söker alla lämpliga arbeten. Att den arbetssökande har rätt att begränsa sitt arbetssökande såväl yrkesmässigt som geografiskt under de 100 första ersättningsdagarna strider mot detta och medför en begränsning i den ersättnings sökandes rörlighet.” Prop. 2006/07:89, s. 55.